

Vergrijzing en regionale markten

Auteur(s):

Derks, W.

De auteur is verbonden aan de Faculteit Gezondheidswetenschappen van de Universiteit Maastricht. Met dank aan Aggie Paulus en Wim Groot voor commentaar op eerdere versies van dit artikel. W.Derks@BEOZ.Unimaas.nl

Verschenen in:

ESB, 89e jaargang, nr. 4425, pagina 65, 6 februari 2004

Rubriek:

Trefwoord(en):

bevolkingsopbouw

Vergrijzing verschilt per provincie in fase, mate en tempo. Zeeland, Drenthe en Limburg lopen voorop. Dit heeft gevolgen voor regionaal werkende markten.

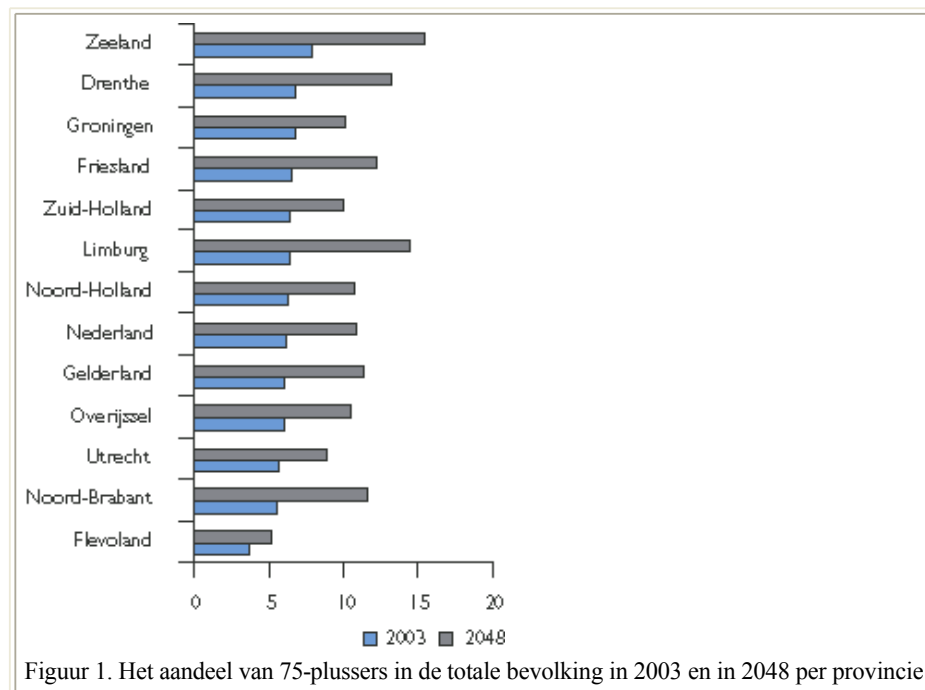
Vergrijzing heeft gevolgen op diverse beleidsterreinen. Zo zullen de behoefte aan zorg en huisvesting van ouderen per provincie verschillen. In dit artikel wordt aandacht besteed aan de vergrijzing per provincie. De verschillen tussen de provincies in de demografische ontwikkeling zijn zo groot dat dit leidt tot verschillen in beleidsimplicaties.

Leeftijdsopbouw

Globaal genomen hebben de twaalf provincies een vergelijkbare leeftijdsopbouw, maar bij nadere beschouwing treden er toch duidelijke verschillen op bij de ontgroening en vergrijzing. Voor het landelijk beleid is het aandeel van 65-plus van belang vanwege de aow. Voor het regionale beleid heeft het aandeel van 75-plus een grotere betekenis vanwege de vraag naar meer zorg en aangepaste huisvesting.

Het aandeel van de 75-plussers in de totale bevolking is in Nederland nu 6,2 procent. In Zeeland is het met 7,9 procent duidelijk veel hoger dan in de andere provincies.

De top van het aandeel van 75-plus wordt tegen het einde van de komende veertiger jaren bereikt. Dan zal het aandeel van 75-plus in dezelfde orde van grootte liggen als nu het aandeel van 65-plus: twaalf procent in Nederland en per provincie stijgend naar zestien à zeventien procent in Limburg en Zeeland. Flevoland en Utrecht zijn dan naar verwachting het minst vergrijsd ([figuur 1](#)).

Het model

De bevolkingsprognoses zijn gemaakt met een model dat in Limburg is ontwikkeld. Daarmee zijn in opdracht van de provincie

Limburg in de afgelopen tien jaar de officiële prognoses per gemeente gemaakt. In het model wordt niet gerekend met migratiestromen, maar met migratiesaldi per leeftijdsjaar. Daarmee wordt de invloed van de migratie op de bevolkingsontwikkeling binnen plausibele marges gehouden. Het model rekent met regionaal specifieke migratiesaldi per leeftijdsjaar. Bij de prognoses per provincie is verondersteld dat de migratiesaldi van de totale bevolking tenderen naar het landelijke gemiddelde.

Door de zeer grote en veranderende invloed van migratie voor Flevoland heeft de prognose voor die provincie de grootste onzekerheidsmarge. Directe input voor het model zijn bevolkingscijfers per leeftijdsjaar, geboorte, sterfte en migratiesaldo met ingang van 1998. Analyses van ontwikkelingen uit het verleden zijn per provincie uitgevoerd met cijfers vanaf 1990.

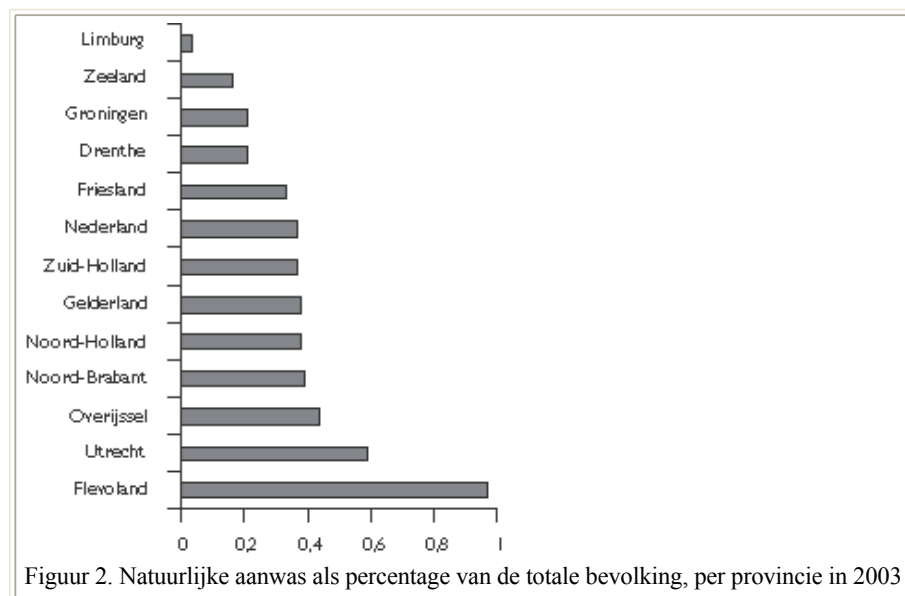
De basis van het model bestaat uit overgangscoefficienten per leeftijdsjaar, gemiddeld over de voorafgaande vijf jaar aangevuld met geboorten op basis van aantal personen in de leeftijd, dat de meeste kinderen geboren worden. Verondersteld wordt dat de regionale vruchtbaarheid en sterftetekans zich parallel aan de landelijke ontwikkelen, overeenkomstig de veronderstellingen van het CBS in de landelijke prognose. Verschillen tussen regio's in vruchtbaarheid en sterftetekans werden in de afgelopen periode niet of nauwelijks kleiner.

Bevolkingsgroei

Onder invloed van de daling van het aantal geboorten (leidend tot ontgroening) is de natuurlijke aanwas in Nederland sterk gedaald in de periode van 1960 naar 1975. Daarna schommelt die rond de 0,4 procent van de bevolking. Naar verwachting wordt tegen 2030 de natuurlijke aanwas in Nederland kleiner dan nul.

In Limburg is de natuurlijke aanwas het laagst en wordt in 2004 waarschijnlijk al kleiner dan nul (figuur 2). Dat is dus ongeveer 25 jaar eerder dan het landelijk gemiddelde. In Zeeland en Drenthe wordt de natuurlijke aanwas waarschijnlijk ook al voor 2010 kleiner dan nul. Volgens de huidige prognose zou dat in Flevoland en Utrecht pas na 2050 gaan gebeuren.

Migratiesaldo

Voor de ontwikkeling van het totaal aantal inwoners is naast de natuurlijke aanwas ook het migratiesaldo van belang. Limburg heeft gemiddeld over de afgelopen jaren niet alleen de laagste natuurlijke aanwas, maar ook het laagste migratiesaldo. Het gemiddelde migratiesaldo in Nederland over de afgelopen vijf jaar was 0,2 procent, terwijl het in Limburg -0,1 procent was. Ook het migratiesaldo van 0,1 procent in Zuid-Holland was duidelijk lager dan het gemiddelde. Flevoland en Utrecht hadden daarentegen met respectievelijk 2,2 procent en 0,5 procent de hoogste migratiesaldi.

Sinds 2002 is er in Limburg sprake van een bevolkingsdaling. Gezien de ontwikkeling van de natuurlijke aanwas kan ervan uit worden gegaan dat dit het begin is van een blijvende daling. Daarmee is Limburg de eerste provincie in Nederland, waar onder normale omstandigheden het aantal inwoners blijvend gaat dalen. Hiermee loopt Limburg in de pas met de ontwikkeling in Europa, maar loopt naar verwachting 35 jaar voor op de ontwikkeling in Nederland als geheel.

Door een inkomend migratiesaldo realiseren Zeeland en Drenthe naar verwachting voorlopig nog een groei van het aantal inwoners. Over ongeveer vijftien jaar zal ook daar waarschijnlijk de daling van het aantal inwoners zijn ingezet.

Regionale markten

De bevolkingsontwikkeling, met zijn ontgroening en vergrijzing, heeft regionaal op diverse terreinen invloed. Hier wordt kort stilgestaan bij de behoefte aan woningen en de behoefte aan verzorgenden voor ouderen.

Woningmarkt

Door de vermindering van het gemiddeld aantal personen per huishouden gaat de groei van de woningbehoefte over het algemeen langer door dan de groei van de bevolking. De woningvoorraad hoeft echter steeds minder te groeien. De behoefte aan groei is bovendien geconcentreerd bij ouderen. In een toenemend aantal gemeenten en regio's hoeft alleen nog maar voor ouderen gebouwd te worden. Zo komen voldoende gezinswoningen vrij voor jongere gezinnen. Voor Limburg, waar de woningbehoefte het eerste gaat dalen, gelden voor de komende twintig jaar de volgende cijfers: het aantal huishoudens boven de 55 jaar stijgt met ongeveer 90.000, het aantal beneden de 55 jaar daalt met ongeveer 60.000.

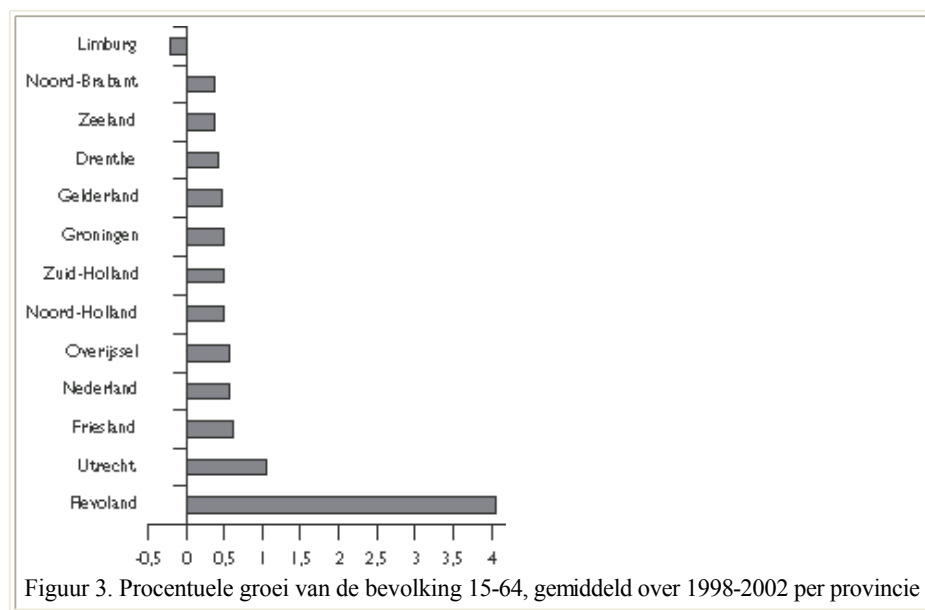
Zorg

Door de vergrijzing en met name door de stijging van het aantal 75-plussers stijgt ook de vraag naar zorg. Landelijk loopt de groei van het aantal 75-plussers in de komende decennia op naar twee procent per jaar. De stijging van de vraag van ouderen naar verzorgenden is mogelijk wat minder dan de stijging van het aantal ouderen als gevolg van toenemende zelfredzaamheid. Dit komt door een betere gezondheid van ouderen en door meer gebruik van allerlei voorzieningen, zoals aanpassingen in huis, waardoor men langer zelfstandig kan blijven wonen. Voor inzicht in verschillen tussen regio's in de groei van de vraag van ouderen naar verzorgenden zijn de verschillen in groei van het aantal 75-plussers echter wel een goede indicator.

In Nederland neemt het aantal 75-plussers in de komende jaren nog beperkt toe met ongeveer één procent per jaar. Tegen 2020 versnelt de groei naar boven de twee procent per jaar. Noord-Brabant en Limburg worden de komende tien jaar al geconfronteerd met een groei van het aantal 75-plussers van ongeveer twee procent per jaar of meer.

Beroepsbevolking

Omdat verschillen in stijging van de beroepsdeelneming tussen regio's niet groot zijn, kunnen verschillen in ontwikkeling van de potentiële beroepsbevolking gebruikt worden als indicator voor verschillen in ontwikkeling van de beroepsbevolking per provincie. Landelijk groeit de potentiële beroepsbevolking nog met gemiddeld 0,25 procent per jaar. Deze groei is veel minder dan de groei van het aantal 75-plussers. Een toenemend deel van de potentiële beroepsbevolking zal dus ingezet moeten worden voor de zorg van ouderen. Dit geldt met name voor Limburg, waar de potentiële beroepsbevolking al daalt sinds 1995 en waar het aantal 75-plussers sterk stijgt ([figuur 3](#)).

Conclusie

Met name in de provincie Limburg worden de gevolgen van de vergrijzing het eerste zichtbaar. Daar daalt de potentiële beroepsbevolking terwijl de provincie het snelst vergrijst, waardoor de zorgdruk toeneemt. Dit betekent onder andere dat de woning- en arbeidsmarkt zich eerder dan in de rest van Nederland zullen moeten aanpassen.

Wim Derks